

ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นกับพระสงฆ์
ในพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น
THE PATRONAGE RELATION BETWEEN LOCAL POLITICIANS AND MONKS
IN THE AREA OF MUANG KHON KAEN DISTRICT,
KHON KAEN PROVINCE

พระมหาสมพงษ์ ทองยุทธิ์¹ และ วินัย ผลเจริญ²

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม^{1,2}

PhramahaSompong Thongyuth¹ and Vinai Poncharoen²

Maharakham University^{1,2}

Correspond Author, Email: phramahasompongthongyuth@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาลักษณะความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นกับพระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น และ 2) ศึกษาผลกระทบที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นกับพระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลจำนวน 18 รูป/คน ใช้วิธีการเจาะจงตัว โดยมีแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ลักษณะความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นกับพระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น มี 2 ลักษณะ ดังนี้ 1) ลักษณะต่างตอบแทนเป็นความสัมพันธ์ที่ใช้แลกเปลี่ยนและให้ผลประโยชน์เป็นการต่างตอบแทน โดยที่นักการเมืองจะเป็นผู้ให้ความอุปถัมภ์พระสงฆ์ในรูปของการบริจาคเงิน วัสดุสิ่งของ ร่วมเป็นเจ้าภาพกิจกรรมงานบุญ ส่วนพระสงฆ์จะตอบแทนนักการเมือง ด้วยการโน้มน้าวให้ประชาชนตัดสินใจเลือกนักการเมืองที่ตนเองให้การสนับสนุน 2) ลักษณะแลกเปลี่ยนให้ผลประโยชน์เฉพาะกิจ เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะกิจที่ทั้งสองฝ่ายร่วมกัน

* ได้รับบทความ: 14 กรกฎาคม 2564; แก้ไขบทความ: 21 กันยายน 2564; ตอรับตีพิมพ์: 5 พฤศจิกายน 2564

สร้างขึ้นเพียงชั่วครั้งชั่วคราว เพื่อใช้แลกเปลี่ยนให้ผลประโยชน์ผ่านกิจกรรมงานบุญประเพณีทางศาสนา กิจกรรมวันสำคัญของชาติ และโครงการของทางท้องถิ่น 2. ผลกระทบที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นกับพระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น มีดังนี้ 1) ผลบวกต่อพระสงฆ์ ทำให้พระสงฆ์มีช่องทางในการติดต่อขอความช่วยเหลืออุปถัมภ์เพิ่มขึ้น วัดและชุมชนได้รับการสนับสนุนงบประมาณ 2) ผลบวกต่อนักการเมือง ได้รับคะแนนนิยมในทางการเมืองเพิ่มขึ้น 3) ผลลบต่อพระสงฆ์ ทำให้พระสงฆ์มีจิตใจเอนเอียงไม่วางตัวเป็นกลางทางการเมือง ส่งผลให้ประชาชนที่ไม่เห็นด้วยติเตียน และมีความศรัทธาต่อพระสงฆ์ลดลง 4) ผลลบต่อนักการเมือง ทำให้ประชาชนที่ศรัทธาต่อพระสงฆ์ที่ไม่ได้รับการอุปถัมภ์รู้สึกไม่ชอบ ส่งผลทำให้คะแนนนิยมในทางการเมืองลดลง

คำสำคัญ: ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์; นักการเมืองท้องถิ่นกับพระสงฆ์; พระสงฆ์กับการเมือง

Abstract

The purposes of this research were: 1) To study the characteristics of patronage relationship between local politicians and monks in Mueang Khon Kaen District, Khon Kaen Province and 2) To study the effects of patronage relationship between local politicians and monks in Mueang Khon Kaen District, Khon Kaen Province. This study is qualitative research. Data were collected through in-depth interviews with 18 respondents using a purposive sampling. The research used a semi-structured interview and descriptive data analysis.

The results showed that: 1. The characteristics of patronage relationship between local politicians and monks in Mueang Khon Kaen District, Khon Kaen Province had 2 characteristics as follows: 1) Reciprocity is a kind of that relationship. The politicians patronize monks in the form of donating money, giving material objects, and hosting philanthropic activities. Monks will reward politicians by convincing people to choose the politicians they support. 2) The exchange and ad hoc benefits is a temporary relationship that the two parties jointly create only for a short time to exchange for benefits through religious merit-making activities, national important day activities, and local projects. 2. The effects caused by the patronage relationship between local politicians and monks in Mueang Khon Kaen District, Khon Kaen Province are as follows. 1) The positive effect on monks is that monks have more channels to contact for help from their patrons.

Temples and communities receive budget support. 2) The positive effect on politicians is that they gain more political popularity. 3) The negative effect on monks is that monks are not politically neutral, resulting in people who disagree with monks, and have less faith in monks. 4) The negative effect on the politicians is that it makes people who are faithful to unsupported monks dislike the politicians, resulting in a decrease of their political popularity.

Keywords: The Patronage Relationship; Local Politicians and Monks; Monks and Politics

บทนำ

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความผูกพันกันระหว่างเครือข่ายกันมาอย่างยาวนาน เนื่องด้วยในอดีตสังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม จึงจำเป็นต้องอาศัยแรงงานของคนในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ มีการรวมกันอยู่เป็นสายสัมพันธ์ทางระบบเครือญาติ เกิดความรักความสามัคคีผูกพันและกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ ทำให้มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นอุปถัมภ์เกื้อกูลกัน ให้ความสำคัญและผูกพันกับสถาบันครอบครัว ประเทศชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ตลอดมานับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตามลักษณะของสังคมไทยก็เหมือนสังคมอื่น ๆ ที่มีความเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัยและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะตามกระแสในยุคโลกาภิวัตน์ (อนงค์ลักษณ์ คะเนนแน, 2555) ในยุคโลกาภิวัตน์ ไม่ว่าจะพิจารณาในแง่มุมใดย่อมเป็นที่ทราบกันดีว่า การเมืองเป็นส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับทุกคนในชาติไม่ว่าชนชั้นแต่พระสงฆ์ ทุกวันนี้พระสงฆ์ถือเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันหลักของชาติ ประชาชนให้การยอมรับและศรัทธาโดยตลอด ด้วยเพราะว่าพระสงฆ์มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของประชาชนและสังคม เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณและที่พึ่งทางจิตใจตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ยิ่งในชนบทพระสงฆ์มีความใกล้ชิดประชาชน เป็นที่พึ่งพาอาศัยระหว่างกันเสมือนพระสงฆ์เป็นศูนย์กลางของชุมชนที่ประชาชนได้พึ่งพาอาศัยและช่วยแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น พระสงฆ์จึงเป็นผู้ที่มีบทบาทชี้แนะแนวทางมาโดยตลอด จึงทำให้เกิดความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์เกื้อกูลต่อกันระหว่างพระสงฆ์กับประชาชน (พระณัฐพงศ์ ธรรมสัจย์, 2560)

ในปัจจุบันกระแสสังคมเปลี่ยนแปลงไปมากตามความเจริญของเทคโนโลยีแทบทุกด้าน ซึ่งส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของประชาชนทุกคนในสังคมไม่ว่าชนชั้นแต่พระสงฆ์ จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันนี้มีเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในวงการคณะสงฆ์ ไม่ว่าจะเป็นกรณีการที่พระสงฆ์ไปยุ่งเกี่ยวกับทางการเมือง การฟ้องร้องและถอดถอนพระสงฆ์ที่มีสมณศักดิ์ในระดับสูง หรือแม้กระทั่งการมีคณะกรรมการปฏิรูปคณะสงฆ์เกิดขึ้นตามคำสั่งของรัฐบาลจนกระทั่งเกิดปัญหาความขัดแย้งขึ้นมาภายในคณะสงฆ์ต่าง ๆ นา ๆ ปรากฏการณ์เหล่านี้ล้วนเป็นความเปลี่ยนแปลงที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในคณะสงฆ์ (พุทธรักษ์ ปราบนอก, 2560)

ในส่วนของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ถึงแม้ว่าพระสงฆ์จะไม่มีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง ไม่สามารถที่จะเข้าไปลงคะแนนเลือกตั้งและเข้าไปเล่นการเมืองได้ แต่พระสงฆ์ก็สามารถใช้วิธีการแสดง ธรรมเทศนาเป็นสื่อกลางในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้ อีกทั้งพระสงฆ์จำนวนมากก็มีลูกศิษย์ที่เป็นนักการเมืองท้องถิ่นที่ได้เข้ามาเชื่อมความสัมพันธ์ช่วยเหลือ อุปถัมภ์พระสงฆ์ เพื่อให้ช่วยโน้มน้าวประชาชนในเรื่องของการลงคะแนนเสียงก็มี และทำให้นักการเมืองท้องถิ่นที่เข้ามาช่วยเหลืออุปถัมภ์พระสงฆ์นั้นถูกมองว่าเป็นคนดีมีศีลธรรม เพราะรู้จักเข้าหาพระสงฆ์ สิ่งเหล่านี้จะทำให้ประชาชนเลือกนักการเมืองท้องถิ่นเหล่านั้นเข้าไปดำรงตำแหน่งทางการเมืองก็เป็นได้ พื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น จากการสังเกตที่ผู้วิจัยได้อาศัยอยู่ในพื้นที่ พบว่าพระสงฆ์มี อิทธิพลต่อประชาชนและนักการเมืองท้องถิ่นเป็นอย่างมาก เวลาที่นักการเมืองท้องถิ่นได้เข้ามาใช้พื้นที่ ของวัดในการหาเสียง ต้องได้เข้าพบกราบนมัสการเจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้นำในวัดและเป็นผู้ที่ประชาชนให้ความเคารพนับถือ นักการเมืองท้องถิ่นจึงได้ใช้โอกาสนี้ฝากตัวเป็นศิษย์ สร้างความสัมพันธ์กับพระสงฆ์ ด้วยการให้ความช่วยเหลืออุปถัมภ์ จึงเกิดความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์ขึ้นในลักษณะต่าง ๆ อีกทั้งพระสงฆ์ ในพื้นที่นั้นบวามีอิทธิพลทางความคิดต่อประชาชน นักการเมืองท้องถิ่นก็มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับพระสงฆ์ เป็นอย่างมาก อาจกล่าวได้ว่าหากพระสงฆ์รูปใดได้ขึ้นชื่อว่าเลือกนักการเมืองพรรคใดพรรคหนึ่งย่อมมี ผลอย่างแน่นอน ที่ปรากฏการณ์ชัดเจนในพื้นที่ที่มีมาแล้ว นักการเมืองท้องถิ่นจากพรรคต่างๆได้เข้าฝากตัว เป็นลูกศิษย์พระสงฆ์จำนวนมากและพยายามให้พระสงฆ์ที่ตนเคารพนับถือช่วยสนับสนุนทางการเมืองหรือ โน้มน้าวพระสงฆ์ให้ทำหน้าที่เสมือนเป็นหัวคะแนน เพื่อให้ได้มาซึ่งคะแนนเสียงในการเลือกตั้ง พระสงฆ์ บางรูปได้เข้าไปดำเนินกิจกรรมกับนักการเมืองท้องถิ่นและมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ดังจะเห็นได้ จากการที่นักการเมืองท้องถิ่นบางกลุ่มเข้าไปร่วมกิจกรรมและสนับสนุนให้ความอุปถัมภ์กิจกรรมของบาง วัดอย่างเห็นได้ชัดเจน ส่วนพระสงฆ์เองก็มีการสนับสนุนโน้มน้าวประชาชนผ่านการแสดงธรรม ผ่าน กิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในวัด เพื่อเป็นการสนับสนุนทางการเมืองให้กับนักการเมืองท้องถิ่นที่ให้ความอุปถัมภ์ การทำเช่นนี้อาจทำให้ส่งผลกระทบต่อสถาบันสงฆ์และสังคมได้

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะเข้าไปศึกษาว่า ลักษณะความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ระหว่างนักการเมือง ท้องถิ่นกับพระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น เป็นอย่างไร และผลกระทบที่เกิดจาก ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นกับพระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัด ขอนแก่น เป็นอย่างไร เพื่อที่จะได้นำมาวิเคราะห์ปัญหาและสรุปผล เป็นองค์ความรู้ใหม่และเป็นประโยชน์ ต่อการพัฒนาสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นกับพระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาผลกระทบที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นกับพระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

1. **กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก** ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง จำนวน 18 รูป/คน ประกอบด้วย นักการเมืองท้องถิ่น จำนวน 5 คน พระสงฆ์ จำนวน 5 รูป ผู้นำชุมชนและประชาชนทั่วไป จำนวน 8 คน

2. **เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structure interview) แบบจดบันทึกการสังเกตการณ์ เครื่องบันทึกเสียง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาจากเอกสาร (Documentary Studies) แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ วารสาร วิทยานิพนธ์ บทความวิชาการที่เกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์ ความสัมพันธ์รัฐกับศาสนาวิเคราะหร่วมกัน

2. ศึกษาจากข้อมูลภาคสนาม (Field Studies) โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-Depth Interview) เลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เป็นลักษณะคำถามปลายเปิดเพื่อให้มีความครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย มีวิธีการ ดังนี้ 1) กำหนดแบบสัมภาษณ์ จากการประมวลความรู้ข้อมูลเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้ศึกษา พร้อมทั้งคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ที่ปรึกษา 2) ตั้งคำถามที่มีลักษณะของคำถามแบบกว้าง ๆ กับทุกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก 3) รวบรวมข้อมูลด้วยการถอดข้อความจากคลิปเสียง และการจดบันทึก

4. **การวิเคราะห์ข้อมูล** ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาจัดเป็นหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของการวิจัย จากนั้นทำการวิเคราะห์ตีความพร้อมทั้งเชื่อมโยงและหาความสัมพันธ์ของข้อมูล เพื่อนำไปสู่การอธิบายกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น มีวิธีการ ดังนี้

1) ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ 2) วิเคราะห์ข้อมูลประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยยึดข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ และนำเอาแนวคิด ทฤษฎี มาเป็นบรรทัดฐานในการวิเคราะห์ 3) สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ แล้วนำเสนอผลการวิจัยในเชิงพรรณนาความ

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลผลการศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นกับพระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น สรุปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้ดังนี้

1. ลักษณะความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นกับพระสงฆ์ ในพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น พบว่า มี 2 ลักษณะ 1) ลักษณะต่างตอบแทน เป็นสิ่งที่ทั้งสองฝ่ายร่วมกันสร้างขึ้นเพื่อใช้แลกเปลี่ยนให้ผลประโยชน์ โดยส่วนมากนักการเมืองจะเป็นผู้เข้าไปสร้างความสัมพันธ์กับพระสงฆ์ก่อน ด้วยการให้ความช่วยเหลืออุปถัมภ์พระสงฆ์ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น บริจาคเงิน วัสดุสิ่งของ ร่วมเป็นเจ้าภาพสร้างสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ และให้ความช่วยเหลือในด้านอื่น ๆ ตามที่พระสงฆ์ร้องขอ จึงทำให้พระสงฆ์ต้องเป็นฝ่ายรับประโยชน์จากนักการเมืองก่อน เมื่อพระสงฆ์ได้รับความช่วยเหลืออุปถัมภ์จากนักการเมืองแล้ว จึงจะให้ความร่วมมือสนับสนุนเป็นการตอบแทน เช่น เชิญนักการเมืองมาร่วมงานที่วัด เปิดโอกาสให้ได้พบปะแนะนำตัวกับประชาชน และช่วยบอกกล่าวกับประชาชนถึงสิ่งที่ได้รับความช่วยเหลืออุปถัมภ์จากนักการเมืองและสิ่งที่จะได้รับให้ประชาชนได้รับรู้ เพื่อโน้มน้าวให้ประชาชนตัดสินใจเลือกนักการเมืองที่ตนให้การสนับสนุน 2) ลักษณะแลกเปลี่ยนให้ผลประโยชน์เฉพาะกิจ เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะกิจที่ทั้งสองฝ่ายต่างร่วมกันสร้างขึ้นและให้ความร่วมมือสนับสนุนต่อกัน ซึ่งต่างฝ่ายต่างรู้เงื่อนไขของการตอบแทนเพื่อให้ความอุปถัมภ์และผลประโยชน์เพียงชั่วคราวชั่วคราวตามวาระโอกาสต่าง ๆ เช่น งานบุญประเพณี กิจกรรมวันสำคัญของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และโครงการของทางท้องถิ่น โดยส่วนมากนักการเมืองจะเป็นผู้เลือกสานสัมพันธ์ให้ความช่วยเหลืออุปถัมภ์พระสงฆ์ที่สามารถให้การสนับสนุนเป็นการตอบแทนได้

2. ผลกระทบที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นกับพระสงฆ์ ในพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น พบว่า มีผลกระทบทั้งในด้านบวกและในด้านลบต่อนักการเมืองท้องถิ่นและพระสงฆ์ ดังนี้

1) ผลบวกต่อพระสงฆ์ ทำให้พระสงฆ์มีช่องทางในการติดต่อขอความช่วยเหลืออุปถัมภ์เพิ่มขึ้น วัดและชุมชนได้รับการอุปถัมภ์สนับสนุนงบประมาณจากนักการเมือง

2) ผลบวกต่อนักการเมือง ทำให้ประชาชนที่เคารพศรัทธาต่อพระสงฆ์ที่นักการเมืองให้ความอุปถัมภ์ยอมรับไว้วางใจและทำให้คะแนนนิยมในทางการเมืองเพิ่มขึ้น เพราะได้รับการสนับสนุนจากพระสงฆ์

3) ผลลบต่อพระสงฆ์ ความสัมพันธ์อันดีของพระสงฆ์ที่มีต่อนักการเมือง ทำให้พระสงฆ์มีจิตใจเอนเอียงไม่วางตัวเป็นกลางทางการเมือง ส่งผลทำให้ประชาชนที่ไม่เห็นด้วยกับความไม่เป็นกลางทางการเมืองของพระสงฆ์ ตีติเตียนและมีความศรัทธาต่อพระสงฆ์ลดน้อยลง อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างพระสงฆ์กับประชาชนได้

4) ผลลัพท์ของการเมือง การสร้างความสัมพันธ์ให้ความอุปถัมภ์พระสงฆ์ของนักการเมืองที่ไม่ทั่วถึง ส่งผลทำให้ประชาชนที่เคารพศรัทธาต่อพระสงฆ์ที่ไม่ได้รับประโยชน์จากนักการเมือง เกิดความไม่พอใจและไม่ชอบ ทำให้คะแนนนิยมในการเมืองลดน้อยลง

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นกับพระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น

1. ลักษณะความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นกับพระสงฆ์ ในพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น พบว่า เป็นความสัมพันธ์ลักษณะต่างตอบแทนและลักษณะแลกเปลี่ยนให้ผลประโยชน์เฉพาะกิจ กล่าวคือ มีการตอบแทนกันในรูปแบบเงินและผลประโยชน์ต่าง ๆ โดยเป็นการกระทำต่างตอบแทน ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่นักการเมืองท้องถิ่นกับพระสงฆ์ร่วมกันผลิตสร้างขึ้น เพื่อใช้ในการแลกเปลี่ยนและให้ผลประโยชน์ อันก่อให้เกิดความผูกพันและประทับใจในการสร้างความสัมพันธ์ที่ได้ผลเป็นอย่างดี โดยได้ประยุกต์นำเอาระบบอุปถัมภ์แบบการตลาดมาเคลือบและจำแลงความสัมพันธ์ให้เกิดความชอบธรรมไว้ด้วยหลักของศีลธรรมทางสังคม ให้อยู่ในลักษณะของการบริจาคเงิน สิ่งของ สิน้ำใจ การอุปถัมภ์สนับสนุน และการสัญญาว่าจะให้ประโยชน์ เพื่อทำให้เกิดความผูกพันช่วยเหลืออุปถัมภ์ระหว่างกันขึ้น จึงเป็นปัจจัยที่นักการเมืองและพระสงฆ์ใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความสัมพันธ์อันนำไปสู่การแลกเปลี่ยนและให้ผลประโยชน์ตอบแทนระหว่างทั้งสองฝ่าย สอดคล้องกับแนวคิดของ เกษียร เตชะพีระ (2543 : 570-571) ได้กล่าวว่า ระบบอุปถัมภ์ถูกหลักตลาดเปลี่ยนแปลงไปจนสูญเสียลักษณะความสัมพันธ์เชิงการแลกเปลี่ยนตามอุดมการณ์ ระหว่างพันธมิตรหน้าตาที่ของมูลนายกับความจงรักภักดีของลูกน้อง การอุปถัมภ์จึงกลายเป็นสินค้าในตลาดที่มีตักตวงสว้างลักปิดลักเปิดที่แลกเปลี่ยนกันระหว่างพ่อค้าผู้ขายอำนาจรัฐรายปลีกกับลูกค้าที่เป็นใครหน้าไหนก็ได้เฉพาะกิจเฉพาะกาลชั่วคราว โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยเยื่อใยความสัมพันธ์ส่วนตัว และไม่มีใครซื้อสัตย์ผูกพันจงรักภักดีต่อใครอย่างยั่งยืน ต่างก็พร้อมจะสะบัดกันหันไปขายการอุปถัมภ์บริการ หรือขายเสียงแลกกับผู้ซื้อหน้าใหม่ที่เสนอราคาผลตอบแทนที่น่าพอใจได้ทุกเมื่อ สอดคล้องกับแนวคิดของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2547 : 97-102) ได้กล่าวว่าความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนในระบบตลาดที่ประยุกต์นำมาใช้ในการซื้อขายคะแนนเสียงในการเลือกตั้งเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนกับเงิน สิ่งของ และสัญญาว่าจะให้ผลประโยชน์เฉพาะตัวบุคคลหรือกลุ่มคนโดยเอาระบบอุปถัมภ์มาเคลือบเอาไว้โดยเนื้อแท้แล้วเป็นการแลกเปลี่ยนในระบบตลาด อันเป็นเรื่องของเงินตราล้วน ๆ และไม่จำเป็นต้องมีความจงรักภักดีต่อกันตลอดไป สอดคล้องกับงานวิจัยของพิชญ์ สมพอง (2551 : 90-91) ได้ศึกษาเรื่องนักการเมืองถิ่นจังหวัดยโสธร ผลการวิจัยพบว่า นักการเมืองถิ่นได้ใช้ระบบอุปถัมภ์ในรูปแบบต่าง ๆ

เป็นกลวิธีในการหาเสียง ซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์แวดล้อมหรือวัฒนธรรมชุมชน เช่น การให้ความช่วยเหลือกลุ่มผู้ด้อยโอกาสตามชุมชน ช่วยเหลืออุปถัมภ์งานกีฬา รวมถึงการเข้าร่วมกิจกรรมงานบุญประเพณีและงานสังคม ซึ่งนักการเมืองถิ่นจังหวัดโยธินให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะการใช้ระบบอุปถัมภ์เช่นนี้เป็นการสร้างฐานคะแนนเสียงและความนิยมที่เข้าถึงประชาชนได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของสุริยันธ์ จิรสัตย์สุนทร (2531) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างหัวหน้าคณะกับผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระบบการเลือกตั้งไทย : ศึกษากรณีเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดสุราษฎร์ธานี ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์อุปถัมภ์ของผู้สมัครกับหัวหน้าคณะได้ใช้หลักธรรมะสังคหวัตถุ 4 เป็นเครื่องมือในการสร้างความสัมพันธ์ มี ดังนี้ 1) ทาน หมายถึงความสัมพันธ์ที่ผู้สมัครกับหัวหน้าคณะอาศัยการให้เงิน การแจกวัตถุสิ่งของ โดยใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความสัมพันธ์ 2) ปิยะวาจา หมายถึง ความสัมพันธ์ที่ผู้สมัครกับหัวหน้าคณะใช้วาจาไพเราะอ่อนหวานมาเป็นเครื่องมือ 3) อตถะจริยา หมายถึง ความสัมพันธ์ที่ผู้สมัครกับหัวหน้าคณะได้มีการอาศัยการช่วยเหลือสร้างสาธารณประโยชน์แก่บุคคลอื่นมาเป็นเครื่องมือ 4) สมานัตตตา หมายถึง ความสัมพันธ์ที่ผู้สมัครกับหัวหน้าคณะได้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างเสมอต้นเสมอปลาย

2. ผลกระทบที่เกิดจากความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นกับพระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น จากการสร้างความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นกับพระสงฆ์ได้ส่งผลกระทบทำให้เกิดผลในด้านบวกและผลในด้านลบต่อนักการเมืองและต่อพระสงฆ์ตามมา ซึ่งเกิดจากความต้องการของนักการเมืองที่จะตอบสนองความต้องการของพระสงฆ์ ด้วยพระสงฆ์เองก็ต้องการให้นักการเมืองเข้ามาช่วยเหลืออุปถัมภ์ เพื่อให้เกิดประโยชน์กับทางวัดและพระสงฆ์เอง พระสงฆ์จึงต้องการให้นักการเมืองเข้ามาช่วยเหลืออุปถัมภ์ ผลการวิจัยพบว่า ผลกระทบในด้านบวก 1) ผลบวกต่อพระสงฆ์ ทำให้พระสงฆ์มีช่องทางในการติดต่อขอความช่วยเหลืออุปถัมภ์ วัดและชุมชนได้รับการสนับสนุนอุปถัมภ์งบประมาณเพิ่มมากขึ้น เพราะได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนจากนักการเมือง สอดคล้องกับแนวคิดของสมบุรณ์ สุขสำราญ (2527 : 14-20) ได้กล่าวว่า ทศนคติและความเชื่อที่ประชาชนส่วนใหญ่ยังคงผูกพันและพึงหลักการทางศาสนาอยู่มาก ศาสนาจึงมีอิทธิพลหรืออย่างน้อยแทรกแซงกิจกรรมทางการเมืองเศรษฐกิจและสังคมตลอดเวลา ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากิจกรรมทางการเมืองเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นกิจกรรมทางโลกมีบทบาทและแทรกแซงในกิจกรรมทางศาสนา สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสาทร วันนุกุล (2557) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองท้องถิ่นกับพระสงฆ์ ในเขตอำเภอซำสูง จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า ในด้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นกับพระสงฆ์นั้น ค่าครองชีพภายในครัวเรือนของประชาชนสูงขึ้นไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายในชีวิตประจำวันก็เป็นเหตุให้เกิดผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของประชาชนที่มีต่อพระสงฆ์ลดน้อยลง ดังนั้นการอุปถัมภ์วัดและพระสงฆ์จึงกลายเป็นหน้าที่ของผู้หวังผลทางการเมือง เพื่อจะได้รับการสนับสนุนทางการเมืองจากพระสงฆ์ ซึ่งเป็นโอกาสในการสร้างฐานคะแนนให้ตนเอง

2) ผลบวกต่อนักการเมือง ทำให้ประชาชนที่เคารพศรัทธาต่อพระสงฆ์ที่นักการเมืองให้ความอุปถัมภ์ยอมรับไว้วางใจและทำให้คะแนนนิยมในทางการเมืองเพิ่มขึ้น เพราะได้รับการสนับสนุนจากพระสงฆ์ จึงเกิดการอุปถัมภ์ให้ผลประโยชน์เป็นการต่างตอบแทน สอดคล้องกับงานวิจัยของพรางกูร วงศ์ลือเกียรติ (2549 : 76) ได้ศึกษาเรื่อง ระบบอุปถัมภ์ในการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลนครเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า การที่นักการเมืองท้องถิ่นให้ความสำคัญกับชุมชนมากขึ้นทำให้ชุมชนมองเห็นความสำคัญ และร้องขอรับการสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ทำให้บทบาทในการให้ความช่วยเหลือกลายเป็นการก่อระบบความสัมพันธ์เชิงระบบอุปถัมภ์ขึ้น เพื่อผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในทางการเมือง ในส่วนผลกระทบในด้านลบ 3) ผลลบต่อพระสงฆ์ ความสัมพันธ์อันดีของพระสงฆ์ที่มีต่อนักการเมือง ทำให้พระสงฆ์มีจิตใจเอนเอียงไม่วางตัวเป็นกลางทางการเมือง และถูกใช้เป็นเครื่องมือในทางการเมือง ทั้งยังส่งผลทำให้ประชาชนที่ไม่เห็นด้วยกับการกระทำของพระสงฆ์กล่าวติเตียนและมีความศรัทธาต่อพระสงฆ์ลดน้อยลง และก่อให้เกิดความขัดแย้งขึ้นระหว่างพระสงฆ์กับประชาชนได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของจรรุญ พิทยภัณฑ (2540) ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย : กรณีศึกษาพระสงฆ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า เมื่อสังคมมีแนวโน้มว่าจะถือเงินและอำนาจเป็นเรื่องสำคัญ พระสงฆ์บางส่วนที่ไม่เข้าใจปัญหาที่ซับซ้อนนี้ ก็ย่อมถูกระบบเสรีทุนนิยมครอบงำ เห็นคนมีเงินมีอำนาจเป็นคนดี พระสงฆ์ที่มีความคิดเช่นนี้จึงนำตนและวัดไปพัวพันอยู่กับคนมีเงินมีอำนาจ ในขณะเดียวกันตนเองก็ตกเป็นอุปกรณ์ทางเศรษฐกิจและทางการเมืองของชนชั้นนำทางสังคม ทำให้พระสงฆ์บางส่วนยึดติดในลาภ ยศ สรรเสริญถ้าพิจารณาด้านหลักธรรมอาจจะได้รับการติเตียน 4) ผลลบต่อนักการเมือง การสร้างความสัมพันธ์ให้ความอุปถัมภ์พระสงฆ์ของนักการเมือง ที่หวังผลประโยชน์ทางการเมืองมากเกินไป ให้ความสำคัญและอุปถัมภ์เฉพาะเจาะจงตัวบุคคล และไม่ทั่วถึง ย่อมส่งผลทำให้ประชาชนที่เคารพศรัทธาต่อพระสงฆ์ที่ไม่ได้รับการช่วยเหลือและประโยชน์จากนักการเมือง เกิดความไม่พอใจไม่ชอบและเกิดการต่อต้าน แบ่งพรรคแบ่งพวกเป็นกลุ่ม และเกิดการแทรกแซงผูกขาดผลประโยชน์ในทางการเมือง ทำให้คะแนนนิยมในทางการเมืองลดน้อยลง สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิสสุต อามาตย์มุลตรี (2558) ได้ศึกษาเรื่อง ระบบอุปถัมภ์ในการเมืองท้องถิ่นของจังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยพบว่า ระบบอุปถัมภ์ในการเมืองท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่นักการเมืองนำระบบความสัมพันธ์มาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างและขยายอำนาจทางการเมืองของตนเองผ่านระบบเครือข่ายและเครือข่ายต่าง ๆ ซึ่งผลกระทบของระบบอุปถัมภ์ที่มีต่อการเมืองท้องถิ่น ได้แก่ 1) ก่อให้เกิดกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง 2) เกิดการสร้างทายาทและสืบทอดอำนาจทางการเมือง 3) เกิดการแทรกแซงการเมืองท้องถิ่น 4) เกิดการผูกขาดทางการเมือง 5) เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พระสงฆ์เมื่อได้รับการช่วยเหลืออุปถัมภ์จากนักการเมือง ต้องตอบแทนด้วยการสั่งสอนธรรมแก่นักการเมืองให้เป็นคนดีมีศีลธรรม เป็นไปเพื่อความอนุเคราะห์ ไม่ใช่เป็นไปเพื่อมุ่งหวังลาภสักการะผลประโยชน์ส่วนตัว ส่วนนักการเมืองควรให้ความช่วยเหลืออุปถัมภ์เพื่อประโยชน์ส่วนรวมที่จะเกิดขึ้นโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องตามหลักศีลธรรม ไม่ให้เป็นไปเพื่อมุ่งหวังผลประโยชน์ในทางการเมือง
2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้นคว้าต่อไป ควรศึกษาพระสงฆ์ในฐานะศูนย์รวมจิตใจของชุมชน ว่ามีบทบาทในการเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีของนักการเมืองท้องถิ่นให้เป็นไปตามหลักประชาธิปไตย อย่างไร และควรศึกษาอิทธิพลของพระสงฆ์ต่อการลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้งการเมืองท้องถิ่น

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัย เรื่องความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นกับพระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น พบว่าความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นกับพระสงฆ์ เป็นการกระทำต่างตอบแทนผลประโยชน์ เพื่อให้เกิดความประทับใจนำมาสู่การช่วยเหลืออุปถัมภ์ต่อกัน อันแสดงให้เห็นว่าเป็นประเพณีปฏิบัติที่มุ่งหมายประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม เมื่อพิจารณาแล้วเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสมกับสถานะทั้งสองฝ่าย พระสงฆ์ต้องคำนึงถึงความศรัทธาที่ประชาชนมีต่อพระสงฆ์ จึงไม่ควรเข้าไปให้การสนับสนุนหรือแทรกแซงที่ส่งผลในทางการเมือง เพราะจะทำให้ส่งผลเสียต่อภาพลักษณ์ของสถาบันพระสงฆ์ ดังนั้น จากที่กล่าวมาจึงสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ได้ ดังนี้

1) พระสงฆ์ต้องพึงตระหนักในบทบาทและหน้าที่ของตน ต้องรู้เท่าทันทางการเมือง เพื่อจะได้นำข้อมูลไปเทศนาสั่งสอนให้ประชาชนได้รู้เท่าทันถึงวิธีการต่างๆของนักการเมืองที่เข้ามาแสวงหาผลประโยชน์ จากความศรัทธาที่ประชาชนมีต่อพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นข้อมูลให้ประชาชนใช้สำหรับพิจารณาคัดเลือกนักการเมืองที่ดีเข้ามาทำงาน และควรแนะนำให้นักการเมืองได้นำหลักธรรมไปใช้ในการบริหารท้องถิ่น เพื่อเป็นการลดความขัดแย้งมีให้ประชาชน ดีเตือน เบื่อหน่าย ต่อพระสงฆ์และพระพุทธศาสนา

2) นักการเมืองต้องกระทำด้วยความบริสุทธิ์ใจ ให้ความช่วยเหลืออุปถัมภ์ เพื่อประโยชน์ส่วนรวมที่จะเกิดขึ้นต่อประชาชนและสังคม โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องตามหลักศีลธรรมมิให้เป็นไปเพื่อมุ่งหวังผลประโยชน์ในทางการเมือง

เอกสารอ้างอิง

- เกษียร เตชะพีระ. (2543). รวมบทความวิชาการทางรัฐศาสตร์ พ.ศ. 2526-2542. กรุงเทพมหานคร: วิชาษา.
- จรรยา ทิพย์กัญท์. (2540). ความคิดทางการเมืองของพระสงฆ์ไทย : กรณีศึกษาพระสงฆ์ในจังหวัด เพชรบูรณ์. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2547). อ่านวัฒนธรรมการเมืองไทย. กรุงเทพมหานคร: ศิลปวัฒนธรรม.
- พระณัฐพงศ์ ธรรมสัจจ์. (2560). วัฒนธรรมทางการเมืองของพระสงฆ์ในเขตอำเภอหนองชัย จังหวัดกาฬสินธุ์. ใน วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พระมหาสถาพร วันนุกุล. (2557). ความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นกับพระสงฆ์ในเขตอำเภอหนองชัย จังหวัดกาฬสินธุ์. ใน วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พรากร วังสือเกียรติ. (2549). ระบบอุปถัมภ์ในการเมืองท้องถิ่น ในเทศบาลนครเชียงใหม่. ใน การศึกษา ค้นคว้าอิสระรัฐศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พิชญ์ สมพอง. (2551). นักการเมืองท้องถิ่นจังหวัดยโสธร. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.
- พุทธรักษ์ ปราบนอก. (2560). วิถีชีวิตพระสงฆ์ไทย. ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิศรุต อามatomyมุลตรี. (2558). ระบบอุปถัมภ์ในการเมืองท้องถิ่นของจังหวัดร้อยเอ็ด. ใน วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สมบูรณ์ สุขสำราญ. (2527). พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุริยพันธ์ จิรสมัยสุทร. (2531). ความสัมพันธ์ระหว่างหัวหน้าคณะกับผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในระบบการเลือกตั้งไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีเขตเลือกตั้งที่ 1 จังหวัดสุราษฎร์ธานี. ใน วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนงค์ลักษณ์ คะเนนแน. (2555). แนวทางที่เหมาะสมของพระภิกษุในการเผยแผ่สำหรับเด็กและเยาวชนใน กรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.